

۲۰۴۰۵۶۱

به نام خدا

آثار حقوقی تعدد اسباب در تصادفات

مؤلفان:

حسین عرب

حسین خدا بخش

سیاوش صابری

سرشناسه: عرب، حسین، ۱۳۶۶-

عنوان و نام پدیدآور: آثار حقوقی تعدد اسباب در تصادفات / مولفان حسین عرب، حسین خدابخش، سیاوش صابری.

مشخصات نشر: تهران: نسل روشن، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۱۷۰ ص.

شابک: ۲۲۰۰۰۰ ریال ۷-۷۱-۶۶۷۶-۶۲۲-۹۷۸:

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۶۵.

موضوع: مسوولیت ناشی از حوادث رانندگی -- ایران

موضوع: Liability for traffic accidents -- Iran

موضوع: رانندگی -- قوانین و مقررات -- ایران

موضوع: Traffic regulations -- Iran

موضوع: مسوولیت (حقوق) -- ایران

موضوع: Liability (Law) -- Iran

شناسه ورود: خدابخش، حسین، ۱۳۶۷-

شناسه افزوده: صابری، سیاوش، ۱۳۷۰-

رده بندی کنگ: ۴۹۰:۰۰ KM

رده بندی دیویی: ۳۴۶/۵۵۰۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۲۷۰۰

نام کتاب: آثار حقوقی تعدد اسباب در تصادفات

ناشر: نسل روشن

مؤلفان: حسین عرب - حسین خدابخش - سیاوش صابری

ویراستار: سیاوش صابری

طراحی جلد: حسن قوشچی

صفحه آرای: علیرضا زمانی

چاپخانه صحافی: آرمانسا

قطع: وزیری

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۵۰ جلد

قیمت: ۲۲۰,۰۰۰ ریال

شابک: ۷-۷۱-۶۶۷۶-۶۲۲-۹۷۸

تمامی مسئولیت‌ها و حقوق مادی این اثر متعلق به مولف می‌باشد.

هیچ شخص حقیقی یا حقوقی حق چاپ و برداشت تمام یا قسمتی از اثر را به صورت چاپ، فتوکپی و... را ندارد و متخلفین به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از ناشرین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

اسباب در تصادفات
آثار حقوقی تعدد

□ فهرست □

۱۲	مقدمه
۱۳	بررسی موضوع
۱۵	ساختار تالیف
۱۷	تقصیر
۱۷	راننده
۱۷	دارنده
۱۷	فصل اول: کلیات و ماهیم
۱۸	راه و انواع آن
۱۸	وسیله نقلیه
۲۰	مسئولیت
۲۱	مسئولیت مدنی
۲۱	تصادف و حادثه رانندگی
۲۱	تعریف و تبیین اسباب
۲۱	مبنای قانونی مسئولیت مدنی دارنده
۲۵	کاربرد مسئولیت مدنی در حوادث رانندگی
۲۷	مسئولیت مدنی حاکم بر حوادث رانندگی
۲۸	قلمرو مسئولیت مدنی ناشی از تصادفات
۲۸	مسئولیت قراردادی
۲۹	مسئولیت قهری (غیرقراردادی)
۳۱	مسئولیت مدنی رانندگان در تصادفات
۳۲	نقش تقصیر در حوادث ناشی از فعل رانندگی
۳۲	مسئولیت کیفری:
۳۲	مسئولیت مدنی:
۳۲	تقصیر با وصف کیفری در نظام حقوقی ایران
۳۳	بی احتیاطی و بی مبالائی
۳۳	احتیاط
۳۴	بی مبالائی
۳۴	ملاک تشخیص بی احتیاطی و بی مبالائی
۳۴	عدم مهارت
۳۶	عدم رعایت نظامات دولتی
۳۷	مسئولیت بر مبنای تقصیر
۳۷	تقصیر در حقوق ایران
۴۲	مفهوم تقصیر

□ فهرست □

۴۵	معیار تقصیر
۴۷	اقسام تقصیر
۵۰	تقصیر در مسئولیت‌های قهری (غیر قراردادی)
۵۰	تقصیر در مسئولیت‌های قراردادی
۵۲	اثبات تقصیر
۵۵	تقصیر مشترک
۵۶	تقسیم مسئولیت
۶۱	اماره تقصیر (فرض تقصیر) با ریشه قانونی
۶۳	اماره تقصیر با ریشه قراردادی
۶۳	مسئولیت بدون تقصیر (نظریه افساد خطر)
۶۶	نتیجه
۶۹	علل و اسباب داخلی مؤثر در حادثه رانندگی
۶۹	فصل دوم: تصادفات و اسباب خارجی در رانندگی
۷۱	عادات رانندگان
۷۲	اسباب و خطاهای انسانی مؤثر در حوادث رانندگی
۷۲	* سرعت
۷۲	* خطای دید
۷۲	* تاخیر درک
۷۳	* عدم رعایت فاصله طولی
۷۳	* عدم رعایت فاصله عرضی
۷۳	* عدم رعایت حق تقدم
۷۳	* عدم توجه به جلو
۷۳	* عدم توانایی در کنترل وسیله نقلیه ناشی از تخطی از سرعت مطمئنه
۷۴	* تغییر مسیر ناگهانی
۷۴	* عبور از مسیر ممنوع
۷۴	* حرکت با دنده عقب
۷۴	آمار تصادفات
۷۵	اسباب خارجی مؤثر در وقوع حوادث رانندگی
۷۵	عرضه کننده
۷۷	مبنای مسئولیت مدنی عرضه کننده‌ی خودرو پیش از قانون ۱۳۸۶
۷۹	مبنای مسئولیت مدنی عرضه کننده‌ی خودرو در قانون ۱۳۸۶
۸۰	مسئولیت مدنی تولید کنندگان و سازندگان وسایل نقلیه
۸۱	مسئولیت قراردادی تولید کنندگان وسایل نقلیه

□ فهرست □

۸۱	مسئولیت تولید کنندگان وسایل نقلیه بر اساس قاعده ضمان قهری
۸۳	شرایط مسئولیت قراردادی سازندگان وسایل نقلیه و لوازم یدکی آن
۸۳	اشکالات مسئولیت قراردادی تولیدکنندگان وسایل نقلیه
۸۵	نقش تقصیر سازندگان وسایل نقلیه در مسئولیت قراردادی آنها
۸۵	رابطه‌ی مسئولیت عرضه کننده‌ی خودرو با سامانه‌ی مسئولیت مدنی جمعی
۸۹	مسئولیت مدنی تعویض کنندگان قطعات و خدمات فنی ارائه شده
۹۰	مسئولیت مدنی و قرارداد تعمیرکاران وسایل نقلیه
۹۱	مسئولیت تعمیرکاران بر اساس قاعده ضمان قهری
۹۲	مبنای مسئولیت مدنی سازمان راه، نگهدارنده معابر و ایجاد کنندگان موانع
۹۵	رای
۹۶	مبنای مسئولیت مدنی ایجاد کنندگان موانع در معابر
۹۶	مسئولیت تضامنی سازمان‌های نگهدارنده و ایجاد کنندگان موانع در معابر
۹۷	مسئولیت تضامنی دارنده و راننده وسایل نقلیه در حوادث رانندگی
۱۰۰	دوره‌ی تضمین و آثار حقوقی آن
۱۰۴	حدود مسئولیت و خسارت‌های قابل جبران
۱۰۶	بررسی تأثیر عوامل خارجی موثر در حوادث رانندگی
۱۰۷	حادثه رانندگی بدون تأثیر عوامل خارجی
۱۰۷	حادثه رانندگی در اثر برخورد با وسیله نقلیه متوقف
۱۰۸	برخورد وسیله نقلیه در حال حرکت با وسایل نقلیه متوقف در شاهراه
۱۰۸	حادثه رانندگی ناشی از توقف ناگهانی وسیله نقلیه
۱۱۰	حوادث ناشی از وسیله نقلیه در حال حرکت بدون تأثیر سایر عوامل
۱۱۰	حادثه ای که راننده در آن مقصر است
۱۱۰	حادثه ای که راننده در آن مقصر نیست
۱۱۲	حوادث ناشی از یدک و وسایل نقلیه ای که توسط وسیله نقلیه دیگر یدک کش
۱۱۳	حوادث ناشی از اسباب غیر انسانی موثر
۱۱۳	قوه قاهره
۱۱۳	اوصاف و شرایط قانونی قوه قاهره
۱۱۴	غیر قابل پیش بینی بودن حادثه
۱۱۶	خارجی بودن علت منجر به حادثه
۱۱۷	مقاومت ناپذیر بودن قوه قاهره
۱۱۸	حادثه رانندگی در اثر برخورد با حیوانات
۱۱۸	برخورد وسیله نقلیه با حیوانات اهلی
۱۱۹	برخورد وسیله نقلیه با حیوانات وحشی
۱۲۱	صور مختلف دخالت اسباب متعدد در تصادفات

□ فهرست □

۱۲۱	اجتماع اسباب
۱۲۱	اجتماع سبب‌های نزدیک (متلف‌ها)
۱۲۱	فصل سوم: بررسی وضعیت دخالت اسباب متعدد در تصادفات
۱۲۵	اجتماع سبب‌های دور
۱۲۷	اجتماع سبب نزدیک و سبب دور (اجتماع سبب و مباشر)
۱۲۹	کاربرد معیار مسئولیت
۱۳۰	تأثیر تقصیر بر رابطه سببیت
۱۳۳	نقد معیار اسناد عرفی زیان
۱۳۵	مبانی مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی در نظام حقوقی ایران
۱۳۵	مسئولیت مدنی رانندگان ناشی از حوادث رانندگی بر اساس قواعد عام مسئولیت
۱۳۷	تسبیب در ایجاد حوادث رانندگی و مبانی قانونی اجتماع سبب و مباشر
۱۳۹	صور مختلف اقوی بودن سبب ز مباشر
۱۳۹	اجتماع سبب و مباشر به صورت اسنادی
۱۴۰	اجتماع سبب و مباشر با تأثیر جداگانه
۱۴۳	مسئولیت مدنی ناشی از اجتماع دو یا چند مباشر به صورت مشترک
۱۴۵	اجتماع دو یا چند مباشر و چند سبب با تأثیر جداگانه
۱۴۶	تقسیم مسئولیت در صورت مداخله اسباب متعدد در تصادفات
۱۴۷	تقسیم مسئولیت به تساوی
۱۴۸	تقسیم مسئولیت بر اساس درجه تأثیر
۱۴۹	تقسیم مسئولیت بر اساس درجه تقصیر
۱۵۰	تقسیم مسئولیت به صلاحدید دادرس
۱۵۱	تعدد مسئولان و جبران خسارت زیان‌دیده
۱۵۴	رجوع مسئولان متعدد به یکدیگر و توزیع نهایی مسئولیت
۱۵۹	نتیجه‌گیری
۱۶۵	منابع و مآخذ

نظام ترافیک از پیچیده ترین نظام هایی است که افراد جامعه روزانه معرکه را به راجه با آنها هستند چنان که هر سال حدود ۱/۲ میلیون نفر در اثر تصادف های جاده ای کشته و حدود ۵۰ میلیون نفر نیز آسیب می بینند. به موجب قواعد عمومی مسئولیت، اشخاص مسئول اعمال زیان بار خود و ملزم به جبران خسارت زیان دیده هستند. گاه در به وجود آمدن خسارت، دو یا چند نفر در حالت دارند که به مسأله تعدد اسباب معروف است در این حالت تقسیم می شود از میان اسباب متعددی که موجب وارد شدن خسارت می شود از سبب که سزاوار تحمل چنین مسئولیتی است شناسایی گردد. رابطه سببیت رکن اساسی و عنصر حیاتی مسئولیت مدنی و ضمان قهری در این رابطه باید بین ضرر وارده و تقصیر در عرف رابطه ای وجود داشته باشد به نحوی که اگر آن فعل یا ترک فعل نمی شود به قطع ضرری حاصل نمی شد و این قاعده به عنوان یک قاعده عقلایی در مسئولیت مدنی پذیرفته شده است و اختلاف در آن نیست. احراز رابطه سببیت در موردی که یک سبب خسارتی به بار آورد کار آسانی است اما با توجه به آنکه حوادث اجتماعی مرتبط هستند

و معمولاً علامت و سبب ضرر و خسارت از یکی است در نتیجه تعیین مسئول و به تبع آن احراز رابطه سببیت عوامل دشواری است در هنگام تعدد اسباب، سبب ارائه نظریاتی توسط محققان بیان شده است که در حقوق ایران تأثیر این نظریه‌ها را در قوانین مدنی شاهد هستیم.

بر همین اساس در مسئولیت مدنی همیشه علت باعث به وجود آمدن ضرر نمی‌شود در ایجاد یک ضرر همواره اسباب گوناگون با میزان تأثیرهای متفاوتی دخالت دارند. آنچه باعث انتساب ضرر به فاعل می‌گردد بی واسطه بودن ضرر و فعل فاعل است، به نوعی که دفع ضرر را به فعل انجام شده نسبت دهد و در مسئولیت مدنی عرف اصلی انواع است که زیان‌های نامشروع جبران شود و آثار کارهای ناشایسته از بین رود. در مسئولیت مدنی مقصر محصول جبران است مگر اینکه واسطه‌ای رابطه سببیت انتساب فعل زیان آور یا مقصود را از بین ببرد. در مسئولیت مدنی ناشی از تصادفات رانندگی سه عامل انسان، نقص راه، وسیله نقلیه، به عنوان عوامل سهم در جبران خسارت مسئول هستند.

■ مقدمه

انسان از دیرباز برای آمد و شد و حمل و نقل کالا از وسایل نقلیه استفاده می کرده است. امروزه با پیشرفت صنعت و تکنولوژی و صنعتی شدن جوامع نیاز به جابجایی و حمل و نقل جزء لاینفک زندگی بشر شده است. حمل و نقل در توسعه و آبادانی کشورها نقش غیر قابل انکاری دارد، لیکن خسارات ناشی از آن به عنوان یک عنصر بزرگ گریبان گیر جامعه بشری شده است. آمارها نشان می دهد بخشی از دعاوی مطالبه خسارت ناشی از تصادف وسیله نقلیه می باشد. این مقوله یکی از مهمترین حوزه های حقوقی مسئولیت مدنی را به خود اختصاص داده است. بسیاری از تصادفات رانندگی مشمول اشتباهاتی است که از هر انسان متعارفی سر می زند یا عیب از وسیله نقلیه راننده است که هر انسان محتاطی را دچار حادثه می کند. این در حالی است که کشورهای در حال توسعه با اقدامی نظیر استفاده از وسایل تجهیزات مدرن و اپایش و هدایت شد آمدی، آموزش ایمنی به کارکنان راه و همچنین افزایش ایمنی راه ها و خودروها توانسته اند آمار تصادفات خود را به طور قابل ملاحظه ای کاهش دهند. اما تشخیص در تعیین دقیق و صحیح علت وقوع تصادفات رانندگی از وظائف کارشناسان رسیدگی به تصادفات بوده است که نه تنها باعث حفظ حقوق شهروندی و بازگشت به زندگی می شود بلکه موجب آشکار شدن عوامل به وجود آورنده تصادف شده که در اصطلاح به عنوان ارگان منع تصادف نیز یاد می شوند و عبارتند از: راه، انسان، وسیله نقلیه که البته کارشناسان امر بر اساس تحقیق علمی سهم عامل انسان را بیشتر از دو عامل دیگر می دانند.

با توجه به تبصره ۳ ماده ۱۴ قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی که اشاره می دارد: «در صورتی که بر اساس نظر کارشناسان تصادفات نقص راه یا وسیله نقلیه مؤثر در علت تصادفات باشد. حسب مورد متصدیان ذیربط را مسئول جبران خسارت وارده بوده و برابر مقررات با آنان رفتار خواهد شد.» از آنجایی که عدالت حکم می کند هیچ شخص حقیقی یا حقوقی نباید از آثار فعل یا ترک فعل زیان بار خود که باعث حادثه یا تشدید خسارت شده است مصون بماند در تصادفاتی که نقص راه یا وسیله باعث بروز آن شده است، متصدیان مربوط در مقابل قانون

پاسخگو باشند. تحولات قانون جدید رسیدگی به تخلفات رانندگی و قانون مسئولیت مدنی توسط مجریان سبب تحول مسئولیت مدنی در حوادث رانندگی شده است و سازمان‌های دخیل اعم از راهسازان و خودروسازان مسئولیت بیشتری خواهند داشت. هریک از این اسباب در واقع جزئی از علت تامه حادثه هستند که واجد صفات و ویژگی‌های خویشند. اسبابی که به اراده انسان منتسب هستند بر حسب اوضاع و شرایط دارای ویژگی‌های خاص خودند و بر حسب نقشی که ایفا می‌کنند که در بعضی دیدگاه‌ها علت نام گرفته است و به واسطه ارتباط مستقیم با حادثه مباشر نامیده می‌شود و جزئی که مع الواسطه نقش دارد سبب نامیده شده است و نقش جزئی تر آن است و به آن شرط گفته‌اند. همچنین این اجزا دارای صفاتی چون مقصود و غیر مقصود، عمدی و غیر عمدی هستند اما آنچه نقطه مشترک همه اسباب محسوب می‌شود آن است که جلگه این اسباب جزئی از علت تامه حادثه هستند و از همین دیدگاه است که اگر چند جز با علت به عدم پذیرفته شده در مسئولیت مدنی دخیل در حادثه شناخته شوند، مفهوم اجتماع اسباب شکل می‌گیرد و ما با رابطه سببیتی مواجه خواهیم شد که چند اراده در آن نقش داشته است. با فرض دخالت چند اراده در ورود خسارت به دیگری، مسئولیت خسارت بر عهده چه کسی است؟ در اینجا اسخ‌هایی متفاوت بیان شده است. برخی عدالت را در این دیده‌اند که همه اسباب، مدعیان خسارت شناخته شوند و در این میان عده‌ای به برابری اسباب نظر داده‌اند و دیگران عدالت را مسئول اسباب به نسبت دخالت و تأثیر آنها در ورود خسارت دانسته‌اند و برخی دیگر بر فرض استناد خسارت به چند سبب، به مسئولیت سبب واحد معتقد شده‌اند و از این میان عده‌ای سبب مقدم در تأثیر و... را مسئول ورود خسارت قلمداد کرده‌اند.

■ بررسی موضوع

با توجه به اینکه امروزه وسایل نقلیه موتوری زمینی در حمل و نقل نقش عمده‌ای داشته و روز به روز گسترش می‌یابد به موازات این گسترش تصادفات ناشی از آن رو به افزایش است و منجر به خسارات هنگفت مالی و جانی می‌گردد. از این رو بخش عمده‌ای از دعاوی مطالبه

خسارت و دعاوی کیفری مربوط به حوادث ناشی از وسایل نقلیه بوده و آراء صادره توسط مراجع قضایی مبتنی بر نظریات کارشناسان راهنمایی و رانندگی می باشد، لذا تجزیه و تحلیل حوادث رانندگی از نظر حقوقی به انضمام اطلاعات فنی و کارشناسی به کارشناسان امکال ارائه نظریات دقیق و منطبق با مبانی قانونی، مسئولیت را فراهم آورده و مانع اعمال سلیق شخصی می گردد. مسئولیت در سوانح رانندگی به دو دسته کیفری و مدنی تقسیم می گردد.

مقررات مسئولیت کیفری در این مورد در قانون مجازات اسلامی تحت عنوان جرائم ناشی از تخلفات رانندگی پیش بینی و تصویب گردیده است ولی تا کنون مقررات واحد تحت عنوان مسئولیت مدنی ناشی از تصادفات رانندگی وضع نگردیده است. هرچند در این مورد، موادی به صورت پراکنده در قوانین مختلف از جمله بیمه اجباری مسئولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث، قانون مدنی، قانون مجازات اسلامی، قانون ایمنی راه ها و راه آهن و قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرائم وجود دارد. لذا برای بررسی و مطالعه مسئولیت مدنی در این زمینه باید از قواعد عامه عمومی مسئولیت کمک گرفت.

با توجه به اینکه برقراری و ایجاد نظامی عادلانه منطبق با حاکم، بر مسئولیت مدنی در این مورد می تواند در اصلاح رفتار رانندگان و نهادهای مسئول، کاهش اشخاص مرتبط تأثیرزایی داشته و نقش بازدارنده ایفا نماید و از به هدر رفتن سرمایه های انسانی، مالی، به کشور جلوگیری نماید. این نظم منطقی صرفاً از راه تعیین و تفسیر صحیح ضوابط و مقررات قانونی و پیشنهادات اصلاحی مقدور و ممکن می باشد. همچنین لازم است مقررات حقوقی در خصوص تعیین روابط ایجاد کننده خسارت و زیان دیده در این مورد بیش از پیش متحول گردد و حقوق دانان نیز به عنوان راه حل های جامع، پیش گیرانه و منصفانه برای تعیین مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی باشند. البته هرچند پیدایش وسایل نقلیه که یکی از آثار تمدن مغرب زمین است و این کشورها در خصوص روابط حقوقی ناشی از حوادث آن دارای قواعد و مقررات پیشرفته ای می باشند ولی در راه حل برقراری مسئولیت مدنی کشورهای وارد کننده این محصول تمدن غرب، پذیرش و تقلید کلیه قواعد و مقررات این کشورها نمی باشد. بلکه باید با مطالعه این نهاد

حقوقی آن را بر پایه‌ها و مبانی سیستم حقوقی خود استوار و مستقر سازند و کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نمی‌باشند. به نظر می‌رسد هر مطالعه و پژوهشی در این خصوص وقتی نتیجه بخش و مفید فایده خواهد بود که تقلیدی نباشد، بلکه باید نتایج حاصله را با مبانی و پایه‌های حقوقی کشور منطبق سازند. پایه‌ها و مبانی حقوقی مسئولیت مدنی در کشور ما نیز از قابلیت پاسخگویی به نیازهای روز نیز برخوردار است ولی کلیت و عمومیت آنها تا حدی است که اجزا و افراط و تهابی و حتی آنچه در سایر کشورها مطرح است را در بر می‌گیرد که یکی از آن‌ها، مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی است.

■ ساختار نال

با توجه به ابهامی که در مورد شرایط لازم جهت تحقق مسئولیت مدنی ناشی از حوادث رانندگی در نظرات کوشش ساز،صادفات و دادگاه‌ها وجود دارد، مبانی مسئولیت در این قسم از مسئولیت مدنی بعضاً نامناسب و یا مورد بی توجهی قرار می‌گیرد و کارشناسان مذکور جهت تعیین مسئولیت در این مورد فقط بقرائن آیین نامه راهنمایی و رانندگی را مورد توجه قرار می‌دهند. در صورتی که هدف این مقررات، برقراری نظام ترافیکی حمل و نقل می‌باشد و عدم رعایت این مقررات، برقراری نظم ترافیکی و حمل و نقل می‌باشد و عدم رعایت این مقررات صرفاً به عنوان تخلف تلقی می‌گردد. هرگاه اساس مبانی و قواعد مسئولیت مدنی مورد بررسی قرار می‌گیرد. بنابراین در فصل اول مبانی و مفاهیم مربوط به تعدد اسباب و مسئولیت بیان شده است. در فصل دوم توجه به بررسی و مبانی مسئولیت حوادث رانندگی و نقش و جایگاه تقصیر در حوادث رانندگی و قلمرو مسئولیت مدنی در حوادث رانندگی قرار گرفته است. در فصل سوم هم در خصوص علل مؤثر در حوادث رانندگی شامل اسباب انسانی و اسباب غیر انسانی و اسباب متعدد دخیل در حادثه رانندگی مطالبی بیان شده است.